

Das F-Wort. Feminismus ist sexy.

[Az f betűs szó. A feminizmus szexi.]

(Königstein/Taunus: Ulrike Helmer Verlag. 2007. 150 pp.)

Huszár Ágnes

A szerző jelen kötetben publikált írásához kapcsolódóan ajánlja olvasóink figyelmébe a Mirja Stöcker által szerkesztett a feminizmus németországi aktuális helyzetét bemutató kötetét.

A németországi feminista mozgalom zászlóshajója, az Emma című folyóirat 2007-ben lett harminc éves. Az évforduló alkalmából rendezett ünneplések a feminizmus német nyelvterületen tapasztalható társadalmi elfogadottságát bizonyítják.

A kötet férfi és női szerzőinek többsége legfeljebb kisgyerek volt még, amikor Alice Schwarzer visszatért Németországba franciaországi tudósítói tartózkodásáról, s megalapította az Emmát. A feminista szó akkoriban nem csengett jól, sokan egyszerűen 'eszelsz lesbikus'-t értettek rajta. (Barát Erzsébet magyar sajtószövegekben mutatta ki a szó 'leszbikus terrorista' használatát.) Mint Mirja Stöcker, a kötet szerkesztője – egy évvel fiatalabb az Emmánál – bevezető írásában megállapítja, a szó most sem hangzik igazán jól. Hogy újabban mégis, azt éppen némely otromba antifeminista kampánynak köszönheti, pl. Eva Herman *Éva-elv*-ének.

Mindez az utókor hálátlanságának tűnik, ha figyelembe vesszük, hogy sok minden, amiért Németországban a feministák a hatvanas-hetvenes években sikeresen harcoltak – az abortuszhoz való jog, a nők munkajogi egyenlősége a férfiakkal, a házimunka megosztása a családtagok között –, a mai fiatal nők számára már magától értetődő dolognak számít. A nők és a férfiak egymás mellett élése, kommunikációja is megváltozott. A macsó férfistílus kezd visszaszorulni, a megértő, segítőkész szofti viselkedési mód terjed. Reinhard Mohr az elmúlt harminc évet férfi szemmel áttekintve joggal mutat rá, hogy a Herman-féle antifeministák éppen azt a médianyilvánosságot használják fel a női emancipáció káros, sőt bűnös voltáról szóló nézeteik terjesztésére, amelyet a hetvenes évek feministái harcoltak ki a maguk és a következő nemzedékek számára. Összességében elmondható, hogy bár a fiatal – és az idősebb – nemzedék sok képviselője nem tartja, még kevésbé nevezi magát feministának, értékvalasztásában, viselkedésében ennek megfelelően cselekszik. A (teljesen megalapozatlanul) kellemetlen konnotációkat felidéző szót kikerülve néha posztfeministának nevezik őket, s ők is magukat.

Milyen napjaink „posztfeminista” női nemzedéke? Miben hasonlít vagy különbözik a feministák nemzedékétől?

A hetvenes évek feministái a természetre esküdtek: természetes táplálékok, természetes textíliák, természetes formák. A mai fiatal nő ezzel szemben „testtudatos” (*körperbewußt*). Ez pedig annyit jelent, hogy minden pénzt megad kozmetikumokra, testedzésre, sebészeti beavatkozásokra – a „természetes” fiatalság megőrzése érdekében. Leginkább Paris Hiltonhoz, Kate Mosshoz, Victoria Beckhamhez szeretne hasonlítani. Az 1996 és 2006 közötti évtizedben 179 tonnányi szilikon implantátumot ültettek be az átlagosan 5500 Euroba kerülő műtétre vállalkozó német nők mellébe –

tudjuk meg Elke Buhr írásából. S lesz ez még több is, ha figyelembe vesszük, hogy a 14–17 éves lányoknak több mint a fele nem érzi magát jól a bőrében, és egyharmaduk vállalkozna műtetre, hogy megváltoztassa külsejét.

A feminista nemzedék szabadulni akart korának társadalma által előírt nemi szerep korlátaitól. Politikai tényezőként, egyenrangú munkaerőként, egyszerű emberként akarta magát elfogadtatni. Ennek jegyében próbált ellenállni a – hatalmas pénzeket mozgató – kozmetikai és ruházati ipar diktátumának. A posztfeminista nemzedék – a divatmárkák bűvöletében – kultuszt űz belőle. Nem akarja a biológiát sorsként elfogadni. Szabadságként éli meg, hogy megváltoztathatja külsejét, megőrizheti fiatalosságát, a gyermekvállalás időpontjában és módjában is önállóan dönthet. A „harmadik generációs feministák” ápolat külsejüket nem a társadalmi megfelelés kényszereként, hanem lehetőségeik kiteljesítéseként élik meg. De ha a külső változhat is, a lényeg (?) megmarad.

Milyenek a nők, miben különböznek a férfaitól? A különbség az agyunkba van írva?

Ez a kérdés komolyan foglalkoztatja a hétköznapi emberét, a nemi sajátosságokról szóló publikációk növekvő számban elégitik ki az olvasói érdeklődést. Sokan veszik kezükbe azokat a népszerű könyveket, amelyek genetikailag determináltként mutatják be a férfiak és a nők eltérő viselkedését. Sok szó esik bennük a „férfiagy” és a „női agy” morfológiai különbségeiről, amelyek – állítólag – a férfiak jobb téri tájékozódását és a nők jobb verbális képességeit okozzák. Sigrid Schmitz, a freiburgi egyetem docense írásában áttekinti az ebből a szempontból releváns kutatásokat. A publikációk rendszeresen idézik Bennet Shaywitz 1995-ös kísérletét, amely azt tárta fel, hogy míg verbális feladatok megoldásakor a férfiaknál csak a bal agyfélteke mutatott aktivitást, a nők többségénél mindkét agyféltekében aktivitás mutatkozott. Ezt az eredményt összefüggésbe hozta azzal, hogy a nők esetében a két agyfélteke közötti együttműködést biztosító kérgestest gazdagabb idegsejt-hálózattal rendelkezik. Azóta sokkal több kísérleti személyt bevonó kutatást végeztek el, és egyik sem igazolta Shaywitz feltételezését. Katherine Bishop és Douglas Wahlsten 1997-ben azt tárta fel egy negyven kutatás eredményeit összehasonlító metaelemzésben, hogy a kérgestest nagysága és idegsejt-hálózatának gazdagsága sokkal nagyobb különbségeket mutat a férfi és a női csoporton belül, mint a két nemi csoport között. A nagyon látványos és a különbségeket szemléletesen bemutató komputertomográfiás felvételekről szólva az írás szerzője megállapítja, hogy az egyes laboratóriumok más-más szoftvert alkalmaznak az agy működéséből nyert adatok képhez rendezésekor. Egyesek kimutatnak nemi különbséget a beszédközpont aktiválásakor, mások nem. Az eljárások közti választásban természetesen szerepet játszik az is, hogy „mit kíván látni” a kutató. A bulvársajtó érdeklődését pedig mindig a „szenzációs” hírek keltik fel, azok megbízható cáfolatáról már nem adnak hírt.

A kötet egy másik figyelemreméltó írásában Eva-Maria Schnurr valódi szaktudományos adatokra, mindenekelőtt Janet S. Hyde óriási kutatási bázison alapuló metaelemzéseire támaszkodva bizonyítja be, hogy:

1. a férfiak és a nők kognitív képességeiben, térbeli orientációjában megmutatkozó különbségek jóval kisebbek, mint ahogy a népszerű könyvecskék állítják,

2. annak az oka, hogy a lányok a természettudományos és műszaki tárgyakban viszonylag sikertelenebbek, mint a fiúk, a tudatos (ön)fejlesztés elmaradásában kereshető. Mivel úgy gondolják, hogy nekik ehhez „úgyisincs érzékük”, nem is foglalkoznak velük, pályaválasztásukban is másfelé orientálódnak. Ez a mechanizmus önbeteljesítő jóslatként működik.

Már a kőkorszakban leosztották a szerepeket?

Brigitte Röder írása a női magazinok másik kedvenc témáját elemzi: az önkarikatúráig leegyszerűsített szociobiológiai vélekedéseket. Allan és Barbara Pease és mások magyarul is olvasható irományainak a lényege úgy foglalható össze, hogy az emberi (női és férfi) viselkedés a kőkorszaktól kezdve lényegében a mai napig nem változott. A kőkorszakban a férfiak vadásztak – ezzel teremtették elő a családot, sőt a horda legfontosabb élelmiszerforrását –, a nők pedig magvakat, gyümölcsöket gyűjtögettek a barlang körül és a gyerekeket gondozták. Ez pedig mind a mai napig meghatározza a két nem eltérő szerepvállalását a társadalmi munkamegosztásban.

A mai társadalmakra is érvényes szerepmegosztás nézetük szerint a következő:

- a férfi a természetes főnök,
- a nők egzisztenciálisan alárendelt helyzetben vannak, mivel nem képesek önmagukat fenntartani,
- a „természetes” heteroszexuális kapcsolatban a partnerválasztást a férfiak kezdeményezik.

Linda Owen tübingeni őstörténész professzor kutatásai azt bizonyítják, hogy a fenti következtetések alapjául szolgáló feltételezett kőkorszaki munkamegosztás egyszerűen nem létezett. A legújabb régészeti ásatások azt mutatják, hogy a táplálkozás sokkal kiegyenlítettebb volt, nem a húsfogyasztás állt a középpontjában. A csontmaradványok elemzése azt is igazolja, hogy a nők és a férfiak hasonló mértékben vettek részt a különféle tevékenységekben, így a vadászatban is.

Mit tartsunk ezek után a hamis helyzetértékelésből levont „örökérvényű” következtetésekről? Mindenekelőtt azt, hogy ezek a magyarázatok a tudományosan már régen megcáfolt és jobb körökben elfogadhatatlannak számító esszencialista és „kreacionista” elméletek kicsit korszerűre maszkírozott változatai. Ilyenként pedig igazolhatatlanok. Aki pedig – nőként, férfiként – mégis elfogadja őket, saját magát korlátozza, fosztja meg az emberi kiteljesedés lehetőségétől.

A könyv üzenete pedig a következő: ha feministaként fogalmazzuk meg magunkat, nincs – sem tudományos, sem társadalmi – ok arra, hogy mások ezt akár ellenséges, akár nőietlen attitűdként éljék meg.